

805
UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” DIN CLUJ
Facultatea de Medicină.

No. 1093

Istoria Medicinii în fasciculele 1—2
volumul III (1793) al revistei
„Siebenbürgische Quartalschrift“.

DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE *15 Aprilie* 1937.

DE

ROTH GHEORGHE

CLUJ
TIPOGRAFIA NAGY, STR. I. G. DUCA No. 8.
1937.

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I” DIN CLUJ
Facultatea de Medicină.

No. 1093

Istoria Medicinii în fasciculele 1—2
volumul III (1793) al revistei
„Siebenbürgische Quartalschrift“.

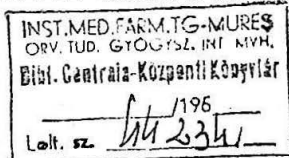

DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE -----1937.

DE

ROTH GHEORGHE

23 MAY 2005

CLUJ

TIPOGRAFIA NÁGY, STR. I. G. DUCA No. 8.

1937.

UNIVERSITATEA DIN CLUJ

FACULTATEA DE MEDICINĂ

Decan: Domnul Prof. Dr. D. MICHAÏL

Profesori :

Clinica stomatologică	Prof. Dr.	<i>Aleman I.</i>
Istoria medicinei	" "	<i>Bologa V.</i>
Bacteriologie	" "	<i>Baroni V.</i>
Patologia generală și experimentală	" "	<i>Botez A. M.</i>
Clinica oto-rino-laringologică	" "	<i>Buzoianu G.</i>
Istologia și embriologia umană	" "	<i>Drăgoiu I.</i>
Clinica infantilă	" "	<i>Popoviciu Gh.</i>
" ginecologică și obstetricală	" "	<i>Grigoriu Cr.</i>
Semiologie medicală	" "	<i>Goia I.</i>
Clinica medicală	" "	<i>Hațieganu I.</i>
Clinica chirurgicală }	" "	<i>Pop A.</i>
Medicina operatoare }	" "	<i>Kernbach M.</i>
Medicina legală	" "	<i>Kernbach M.</i>
Farmacologia și farmacognozia	Supl.	<i>Popoviciu Gh.</i>
Clinica oftalmologică	Prof.	<i>Michail D.</i>
" neurologică	" "	<i>Minea I.</i>
Igienă și igienă socială	" "	<i>Moldovan I.</i>
Radiologia medicală	" "	<i>Negru D.</i>
Anatomia descriptivă și topografică	" "	<i>Papilian V.</i>
Fiziologia umană	Supl.	<i>Drăgoiu I.</i>
Balneologie	Prof.	<i>Sturza M.</i>
Clinica dermato-venerică	" "	<i>Tătaru C.</i>
" urologică	" "	<i>Țeposu E.</i>
Chimia biologică	" "	<i>Thomas P.</i>
Clinica psihiatrică	" "	<i>Urechia C.</i>
Anatomia patologică	" "	<i>Vasiliu T.</i>

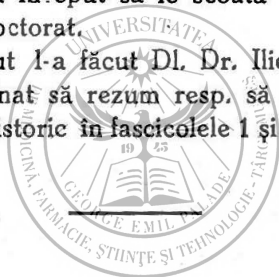
JURIUL DE PROMOTIUNE

Președintele :	Domnul Prof. Dr. <i>Ț. Bologa</i>
	Domnul Prof. Dr. <i>M. Kernbach</i>
Membrii :	" " " <i>M. Sturza</i>
	" " " <i>V. Baroni</i>
	" " " <i>V. Papilian</i>
Supleant :	Domnul Doc. Dr. <i>C. Velluda</i>

Introducere.

Revista „Siebenbürgische Quartalschrift“, care a început să apară în 1791 la editorul Hochmeister din Sibiu, este unul din cele mai vechi periodice ardelen. În ea au apărut ani de-a rândul lucrările științifice ale învățaților sași precum și știri despre viața intelectuală din Ardeal. Revista fiind rară, iar articolele și știrile cuprinse în ea uitate, Dl. Prof. Bologa a început să le scoată la iveală cu ajutorul tezelor de doctorat.

Primul început l-a făcut Dl. Dr. Ilie Olteanu în 1932. Eu am fost însărcinat să rezum resp. să traduc ceace este de interes medico-istoric în fasciculele 1 și 2 ale vol. III (1793).

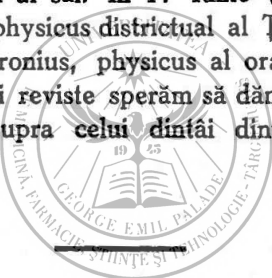

I.

Traducerea unui scurt necrolog din S. Qu. vol. III, fasc. I, pag. 84.

Necrolog.

De curând Ardealul a pierdut pe doi din cei mai buni și mai fericiți medici ai săi. În 17 Iunie (1792) a murit dl. Dr. Martin Lange, physicus districtual al Țării Bărsei, iar în 17 august dl. Dr. Fronius, physicus al orașului Mediaș. În fasc. viitor al acestei reviste sperăm să dăm cititorilor noștri o mică biografie asupra celui dintâi dintre acești oameni vestiți și meritoși.

II.

Traducerea unei notițe asupra lui Ioan Piuariu-Molnár, din S. Qu. vol. III, fasc. I, pag. 84.

Distincție.

Majestatea Sa imperială-regala a binevoit a conferi, fără plata taxei, oculistului angajat la universitatea din Cluj și profesorului public de oftalmologie Ioan Molnár pentru sine și pentru urmașii săi legitimi, nobilitatea austriacă cu predicatul de Müllersheim; aceasta în vederea felului credincios și conștiințios cu care și-a săvârșit întotdeauna serviciile încredințate lui atât în Transilvania cât și în celelalte țări imp. reg., precum și ținând seama de osârdia cu care a dat ajutoare gratuite cetățenilor săraci, câștigându-și astfel merite deosebite.

III.

Traducerea memoriului doctorului Martin Lange asupra necesității ameliorării moșitului din Ardeal, apărut în S. Qu., vol. III, fascicolul II, pag. 114—119.

Planul pentru îmbunătățirea instituției moașelor în Districtul Bârsei, predat consiliului municipal al orașului Brașov, în 12 Februarie 1791, de către dr. Martin Lange, fost medic al districtului Bârsei.

Eu, ca medic al orașului și al comitatului, am avut deseori prilejul să constat nepriceperea grosolană a moașelor, atât a celor din oraș, cât și a celor dela țară. Am găsit că toate sânt niște femei brutale și nepricepute; neposedând nici cele mai necesare cunoștințe ale științei lor, și îmbuibate cu prejudecăți și șarlatanii, cu ajutorul cărora vroiau să înlocuiască ceea ce le lipsia ca știință și-și dedeau aparența ca și când n'ar fi fost la lăuzele lor de prisos, ci foarte folositoare :

Pe de altă parte, am constatat că poliția medicală de supraveghere a moașelor a fost cu totul neglijentă atât în districtul Bârsei, cât și'n întreg Ardealul. Moașele erau numite în posurile de funcționari, fără știrea medicului și a chirurgului. Plata, atât dela comună cât și dela lăuze, este mizerabilă. Astfel să explică de ce nu se găsesc femei de încredere pentru moșit, ci'n majoritatea cazurilor dintre cele cari nu și puteau agonisi pâinea în alt fel. Așa se facea că deseori populația nu era mulțumită cu moașele jurate, ci-și alegea fiecare moașa după bunul plac; a dus la o neglijență și mai mare din partea moașei, în exer ițiul funcțiunii.

Am reflectat îndelung asupra modalităţii prin care s'ar putea ştävili această ignoranţă a moaşelor dela sate şi s'ar putea difuza mai multe şi mai temeinice cunoştinţe printre ele. Mi-am formulat rezultatul observaţiunilor mele şi l-am înaintat oficialităţii din Trei-Scaune, cu rugămintea de-a fi pus în practică. Această oficialitate însă n'a făcut nimic în această chestiune, probabil datorită altor preocupări precum şi războiului.

Intrucât acum aceste împrejurări nu numai că nu mai persistă, ci în prezent districtul Bârsei se bucură de o guvernare părintească, îmi iau libertatea de-a supune aceste păreri ale mele onoratului consilui municipal, cu rugămintea de a le examina şi 'n caz că le găseşte acceptabile, a le da curs spre o realizare cât mai eficace.

După părerea mea, se pot aduce la sate moaşe mai bune:

1. Când funcţionarii oraşelor şi ai satelor vor alege moaşele dintre femei oneste, cari duc o viaţă cinstită şi nu se dedau băuturii. Femei cari să n'aibă o vârstă prea înaintată şi mai ales să se bucure de o minte sănătoasă. Intrucât bautura este un defect general al moaşelor, ar fi bine ca autorităţile să dea ordine speciale lăuzelor oprindu-le să mai dea moaşelor la vizitele lor, cum e de altfel obiceiul, prea mult vin sau rachiu.

2. Când s'ar da ordin funcţionarilor ca nici o femeie să nu fie angajată până n'a urmat un curs scurt dar strict necesar în arta moşitului, la chirurgul districtului. Durata cursului să fie fixată la 6 săptămâni, căci aceste femei nu pot şi nu vreau să zăbovească timp mai îndelungat în oraş. Şi cum aceste femei sunt foarte sărace, ar fi bine spre a le veni în ajutor, ca locuitorii satului să suporte cheltuelile de întreţinere ale moaşelor în oraş şi să plătească şi onorarul chirurgului. Aceste cheltueli s'ar putea fixa de către onoratul consiliu municipal pentru toate femeile.

3. O femeie astfel instruită, ar trebui să fie apoi examinată în prezenţa funcţionarilor şi a chirurgului şi dacă e găsită capabilă, să i se elibereze un certificat şi să pres-teze jurământ.

4. Pentru a ușura memoria nesigură a moașelor, ar fi necesar ca fiecare comună să le procure din fonduri public cartea populară a lui Marschall care apoi ar sta la dispoziția moașei, servindu-i de îndreptar. (Titlul cărții este: Instrucțiuni pentru îngrijirea femeilor necăsătorite, gravidelor și a copiilor în diferitele lor boli; Offenbach, 1791). Această operă minunată este până în prezent singura carte care a fost scrisă ca într'adevăr să servească acestei intenții. Marschall tratează în această operă despre starea normală și anormală a copiilor, fetițelor, fecioarelor, gravidelor, lăuzelor și femeilor; cu un cuvânt, tot ce femeea trebuie să știe; apreciază leacurile băbești și medicamentele și îndată ce acestea nu sunt eficace, le recomandă să consulte medicul. Toate acestea, presupunând că fiecare moașă știe să citească.*)

5. Practic s'ar putea instrui moașele, dacă ici, colo, în sate ar muri câte o femeie în decursul nașterii. În cazul acesta, ar trebui să se anunțe imediat un asemenea decedent chirurgului care ar fi obligat a se deplasa în sat și a demonstra pe cadavru mecanismul nașterii, precum și diferitele pozițiuni anormale ale fătului.

6. Moașele jurate vor fi mult mai zelozse în îndeplinirea funcțiunii lor, dacă femeilor simple nu le va mai fi îngăduit a vizita lăuzele în calitate de moașe.

7. În multe centre mari s'ar putea ca o moașă să nu fie de ajuns, atunci s'ar putea angaja 2 sau chiar 3 moașe.

8. În fine, consider ca o necesitate urgentă, ca salariile moașelor de la comună în bani sau în natură, să fie majorate, pentru că după cum am amintit mai sus, sunt foarte slab plătite la sate, unde în majoritatea cazurilor populația e foarte nevoiasă și astfel, în urma sărăciei plătindu-se moașelor o leafă de mizerie, acestea se desinteresează complet de soarta bolnavelor.

9. Pentru executarea mai precisă a obligațiunilor lor, ar fi necesar a se da moașelor o instrucțiune scrisă, după care să se conducă.

*) Editorul acestei reviste (librarul Martin Hochmeiste din Sibiu; nota traducătorului), a avut grija publicării unei traduceri maghiare a acestei cărți, care tocmai a ieșit de sub presă.

Editorul revistei nu are nici o cunoștință dacă acest memoriu patriotic a avut rezultat. Ar fi foarte de dorit ca aceste indicații atât de umanitare să fie luate în seamă și în alte districte ale Transilvaniei, nu numai în Țare Bârsei.

Comentariile traducătorului:

Autorul acestui articol, Dr. Martin Lange, a fost unul din medicii sasi importanți ai secolului al XVIII-lea, Născut în 12. Sept. 1753 în Brașov, a studiat medicina în Germania și Austria. Mult timp a fost medic oficial în Secuime și Brașov distingându-se în aceasta calitate. Vestita academie germana a naturaliştor Leopoldina l-a ales în 1789 membru. Dintre cele 12 lucrări ale sale mai importante, câteva au un interes și pentru istoria medicinei românești. Două din ele au și fost studiate în teze de doctorat (Vezi bibliografia).

Starea precară a instituției moșitului din Ardeal în veacul al XVIII-lea se confirmă din o mulțime de isvoare contimporane (vezi la Magyary-Kossa, Bologa, Santai, Kusztos, op. cit. în bibl.) Unele amănunte relativ la neștiința și negliobia moașelor din țara Bârsei sunt aproape identice cu cele dintr'o broșurică asemănătoare și asupra aceluiași subiect publicată de Ignatie Farkas, chirurg din Dumbrăveni, dată la iveală de domnul Prof. Bologa. Și în teză d-lui Santai găsim informații asemănătoare.

Soluțiile propuse de Martin Lange (ca și cele preconizate câțva ani mai târziu de Ignatie Farkas) au rămas mult timp simple dorințe. O ameliorare s-a putut realiza treptat abia în cursul veacului al XIX-lea prin reglementarea învățământului și liberei practice a moșitului în Ardeal.

Rezumatul operii postume de Dr. Iohann Albrich asupra ciumei din 1718—19, apărută în S. Q. vol. III, fasc. II, pag. 121—142.

Descrierea marei epidemii de ciumă*) din 1718—19, tradusă din latinește în limba germană.

Intrucât vreau să fac încercarea de a descrie istoria ciumei care a bântuit orașul Brașov și districtul Bârsei mai mult de un an în mod îngrozitor, recunosc dela începutul acestei încercări că am în fața mea multe lucruri încurcate și întunecoase, pe cari a le descrie în adevărata lor lumină, nu sunt în stare. Dacă cumpănesc originea acestei otrăvi pestoase, natura și difuzibilitatea ei ușoară, manifestațiunile ei diferite asupra corpului uman, trebuie să recunosc cu toți medicii corecți, ignoranța mea. Deaceea, tot timpul cât a durat această epidemie mi-am făcut observațiunile mele, pe cari le voi reproduce după cum urmează.

1. Cei mai mulți oameni pe cari i-am găsit molipsiți de boală, la primul debut prezentau frisoane, unele mai puternice, altele mai slabe, urmate de o temperatură care producea accese de astmă și neliniștea bolnavilor. Alții se plângeau de fiori și temperatură cari alternau în acelaș timp, neputând preciza nici ei, cu care din aceste două a nceput boala. Majoritatea din ei, la nceputul pestei, vomau

*) Ciuma a început în Iulie 1718, a durat până în Decembrie 1719, a făcut în Brașov și Țara Bârsei 18.088 de victime. A fost descrisă de J o h a n n A l b r i c h, care a fost medicul orașului Brașov și membru al Academiei Leopoldiene a naturaliştilor, consilier municipal. El a putut observa personal decursul epidemiei.

foarte mult, eliminând suc gastric și bilă, de diferite culori. Pe alții din contra îi chinuiau numai vomismente, cu presiuni cardiace, sau îi chinuiau colici gastrice asociate cu neliniște, apatie, însă fără vomismente. Alții în schimb nu simțeau nimic din toate acestea nici la apogeul nici la descăderea pestei și cum în aparență erau complet sănătoși, cădeau deodată ca atinși de fulger sau ca și cum le-ar fi trecut o săgeată prin cap, fără să fi simțit ceva. Unii se plâneau de dureri îndescriptibile în bazin, după câteva minute toți cei molipsiți de căldură arzătoare în cap, deseori și de dureri grozave în spate și în membre, urmate la unii de leșin; la toți se instala o pierdere a puterilor cu apatie în tot corpul, ceace-i forța să se pună în pat. Mulți simțeau dureri în regiunea inghinală.

2. În decursul bolii nu mai prezentau fiori, dar în schimb o temperatură foarte mare care se menținea tot timpul; începea cu o sete foarte intensă, fără pofță de mâncare; la copii și bătrâni se mai asociau convulsii asemănătoare celor din epilepsie. La alții se observa o narcolepsie care de cele mai multe ori era un semn ai morții apropiate, mai ales dacă mai persista și după ce otrava a fost izolată în locurile sale; dacă otrava molipsitoare n'a putut fi eliminată în mod natural din sânge, urmau îndată după 3—4—5 zile pete negre, iar după acestea, moartea. Alții din contra, după o insomnie continuă erau așa de furioși, că abia puteau fi ținuți în frâu; din rândul acestora muriau cei mai puțini.

Dacă bolnavii nu se plâneau îndată în prima zi de acea durere înțepătoare ca și cum ar fi fost înțepați cu un fier roșu în membre, omoplat sau spate unde deobicei apar carbunculii, putea să apară această durere în a treia sau a patra zi, la care se asocia o stare care se observă numai la febră înaltă și care ținea până la dispariția completă a buboiului. La cei cari însă nu se plâneau de asemenea dureri la locurile amintite, dar simțeau dureri grozave de cap, apăreau pete roșii sau negre în a 2—3—4-a până a șaptea zi, cu deosebirea că la cele roșii temperatura era mai ridicată pe când la cele negre, era mai scăzută.

S'a mai observat că sângerările din nas, stomac și pulmoni erau mai rare, însă totdeauna fatale. Deseori diareea amenința pe bolnavi cu moartea fie în decursul bolii fie la apogeul ei, dacă acestora nu li se putea veni în ajutor. La un număr redus de bolnavi, boala evolua cu fenomene diminuate, cari îi țineau numai până a 4—7-a zi în pat. După trecerea acestui timp și odată cu erupția buboiului puteau părăsi patul, să se plimbe pe străzi, să-și vadă de treburi, fără să se mai sinchisiască de prescripțiile medicului.

3. Se părea la nceputul acestei epidemii, c'ar fi atinși de predilecție copii și adolescenții; deasemenea cei cu temperament sanghin și flegmatic, precum și cei săraci. După ce însă epidemia s'a întins și și-a exacerbat virulența, atingea toate persoanele fără deosebire de vârstă și de stare socială. Astfel omora și oameni peste 100 de ani.

Intre timp nu erau rare cazurile în care se vedeau oameni cari nu s'au îmbolnăvit, deși serviau pe ce molipsiți, sau locuiau într'o casă sau chiar în aceeaș cameră cu ei. Mai departe, experiența ne-a arătat copii cari sugeau dela mamele lor bolnave de pestă, dar rămăneau în viață, deși mama lor muria; deci otrava nu le-a fost prea nocivă. S'a mai observat că cei mai mulți făceau boala numai odată; alții însă de două sau de trei ori.

4. Dacă cei molipsiți de pestă nu muriau în decurs de 24 ore, ceea ce se'ntâmplă rar, cei mai mulți erau chinuiți bubonii ce apăreau când în regiunea inghinală, când în axilă, ceea ce era mai rar, pe gambă, pe pulpă sau la glandele urechii. Altora nu le apărea decât un singur bubon în regiunea inghinală sau în axilă. Unora le apăreau buboni pe înfreg corpul. Acești buboni erau în primele zile de mărimea boabelor de mazăre, dureroși și profund sub piele; cu timpul deveniau mari ca un ou de găină sau ca pumnul, rotunzi sau lungueți și cari după un timp mai lung sau mai scurt, deobicei în 3 săptămâni, duceau la vindecare. E interesant de remarcat că dacă regresau, ceea ce se'ntâmple în a 3—5—7-a zi, uneori chiar în a 14-a zi, urmat fiind de pete sau de tumefierea gâtului, acești bolnavi mureau întotdeauna; sau chiar dacă migrau dintr'un loc în altul, deasemenea erau foarte periculoși. Și aceia cari în locurile de

aparitie produceau dureri insuportabile fără să fi fost urmate de o tumefiere remarcabilă și cei cari erau însoțiți de pete, erau mortali. In schimb s'a observat că cei în vârful cărora erupea un carbuncul, nu erau întotdeauna mortali.

5. O altă acțiune a otrăvii izolate din sânge, era apariția unei vezicule mici pe piele, însoțită de durere sfâșietoare, inflamata de jur împrejur și care apărea în 2—3—4 a zi. Mărimea acestor carbunculi era diferită, fie în raport cu cantitatea de otravă izolată din sânge în această regiune, fie în raport cu sensibilitatea persoanelor. Căci la unele persoane aveau un diametru de 3—4 până la 5 police și majoritatea bolnavilor se plângea de dureri arzătoare, ca și cum pe locul respectiv ar fi zăcut un fier încins. Astfel de carbunculi se mai observau pe membre, față, ceafă, piept, burtă, pe regiunea fesieră, pe buzele mari, pe vârful degetelor, în interiorul gâtului și a veziceii urinare. Numărul acestor carbunculi era variat. La o femeie s'au observat 15; iar la un copil 24; ambii au scăpat cu viața. Uneori, dacă totul mergea normal, natura elimina partea necrozată în ziua a 9 sau 14-a ducând la o vindecare mai grabnică.

Ca prognostic: muriau cei cari prezentau carbunculi în interiorul gâtului și a veziceii urinare, deși în general numărul și mărimea carbuncurilor nu erau exagerați.

6. Urmează a treia manifestare a pestei. Când colecția de otravă nu se făcea până în a patra zi sub forma unui carbuncul sau bubon, apăreau de obicei în a 4—5—6-a zi, uneori chiar după moarte, niște pete roșii, altele de culoarea plumbului sau negre, (cari erau cele mai periculoase) de diferite mărimi; cele roșii ca o boabă de orez, iar cele negre ca o monedă de un ban. Indată ce apăreau aceste pete, prognosticul boalei se agrava, căci evoluția lor devenia foarte dubioasă. Totuș, dacă cele roșii nu luau culoarea plumbului, nu deveniau totdeauna mortale, iar când cele plumburii sau negre, la o transpirație abondentă dar nu rece ci caldă, deveniau mai roșii și mai transparente, era un semn bun. Dacă în schimb petele roșii se transformau în negre, mărindu-și totodată și volumul și evoluând spre pustule cari semănau atât ca culoare cât și ca volum cu un bob de piper, erau sigur și totdeauna mortale. Dease-

menea erau mortale acele cazuri unde petele regresau. E de remarcat faptul că atunci când apăreau petele negre, bolnavii nu se mai plâneau de nici o durere, păreau complet sănătoși, toate senzațiile bolii păreau dispărute, ca să moară în aceeași oră sau câteva ceasuri mai târziu.

7. Vânății, fie izolate fie asociate de carbunculi, erau foarte rare și totdeauna mortale. Totuși s'a observat la o femeie care prezenta în același timp carbunculi, buboni și vânății, o evoluție fericită a bolii.

Durerea de gât pestoasă era totdeauna mortală.

Erizipelul capului cât și a altor regiuni ale corpului, avea o evoluție mai fericită. În schimb, vomismentele persistente cari ne trădau gangrena rece a stomacului și rezistau la orice medicație erau mortale. La cei cari muriau brusc s'au observat pete negre mai mari sau mai mici, sau cel puțin o mare pată neagră, ori în gât o tumefiere albastră. Acei însă cari în acest timp nu muriau de pestă, ci muriau de alte boli, erau atacați ori de otită, idropizie sau apoplexie, alte boli nu erau obișnuite și n tot timpul cât a durat pesta, numai la un singur copil de 6 săptămâni am observat vărsat. Când însă pesta a ajuns la apogeu în August 1719, s'a observat la descreșterea ei friguri intermitente mai ales de 4 zile, iar apoi de o zi. S'a mai observat că acei cari au supraviețuit pestei, își dădeau duhul scurt timp după aceasta, fie de frigurile acestea fie de febră continua.

8. În ceea ce privește vindecarea medicală a acestei epidemii mortale, nu pot afirma nimic sigur. Căci dacă compar numărul acelor cari își recăpătau sănătatea fără nici un medicament, datorită numai ajutorului naturii binevoitoare, cu al celor cari nu precupețiau nici o oboseală pentru a căuta ajutor, experiența mi-a arătat că numărul primilor era mult mai mare. Astfel s'a încercat la începutul pestei, după prescripția medicilor mai vechi, ca bolnavilor cari aveau tendință spre vomă, să li se favorizeze această vomă prin vomitive ușoare, spre a elimina otrava care s'a colectat în stomac.

Se administra tartratul de antimoniu 1—2 grani, (egal 0,07—0,14 gr.) amestecat cu pulbere de bezoard d. ex. a lui Sennert, sau ochi de raci, sau ceva tartrat amestecat

cu un gran de camfor. După acestea, bolnavilor li se părea că simt oarecare ameliorare, însă cum nici prin această încercare nu s'a reușit a se elimina otrava din corpul uman, s'a constatat la observări mai minuțioase, că vomitivele în pestă nu numai că n'au un efect bun, din contra, aveau chiar o acțiune nocivă asupra corpului uman. Acest neajuns unii au căutat a-l combate prin purgative, lăsându-se conduși de unii nechemați și obținând întotdeauna rezultate dezastruoase. S'au încercat și veneseccii mai ales în cazuri disperate când apăreau petele negri, dar nici acest mijloc de medicație nu era în măsură să menție vieața. Astfel s'au găsit singure eficace, numai substanțele obținute din regnul vegetal și mineral, capabile a elimina otrava prin sudațiuni mai mult sau mai puțin abondente și a împiedica coagularea sângelui.

În vederea acestei terapeutici s'au preparat de către farmaciști următoarele medicamente spre uzul comun al locuitorilor și cari au fost administrate aproape tuturor bolnavilor.

[Urmează la pag. 136—141 mai multe recete, folosite în Brașov în cursul epidemiei].

S'au încercat și câteva recete preservative :

Preotul *Andreas Bogner*, care însuși a suferit de ciumă, a folosit un bun preservativ compus din Elixirul lui Paracelsus și Spirit de tiriacă cu camfor.

Chirurgul german *Kletterhammer* recomandă roaderea rădăcinii de zingiber (ghimber) ca și afumarea hainelor cu sulf, dând cele mai frumoase rezultate.

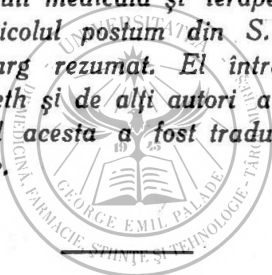
În schimb chirurgul orașului, *Bartholomeu Balthasar* care avea un temperament melancolic, neglija toate mijloacele preventive. El însuși bea zilnic cantități mari de vin, pe care-l primia uneori chiar dela persoane infectate și cu toate acestea a rămas neatins de pestă. O singură dată, la începutul pestei, s'a plâns de frisoane, dureri de cap, greață, amețeli și pierderea cunoștinței; a luat însă îndată vomitive în urma cărora a avut o sudațiune abondentă și 'n ziua următoare se sculă complect sănătos. Trata bolnavii mai departe și a mai trăit mulți ani.

Comentariile traducătorului.

Asupra acestei epidemii de ciumă, Iohann Albrich (1687—1749) a lăsat, după cum ne relatează Gusbeth (vezi bibliografia), mai multe manuscrise, cari se găsesc în biblioteca Honterus din Braşov.

După aceste manuscrise dă Gusbeth în op. cit. date epidemiologice și statistice.

Partea mai mult medicală și terapeutică din manuscrise constituie articolul postum din S. Q., pe care l-am redat aci într'un larg rezumat. El întregeste cunoștințele transmise de Gusbeth și de alți autori asupra ciumei din 1718—19. Articolul acesta a fost tradus din manuscrisul latinesc în nemțește.

V.

La pag. 143—170, fasc. II. al vol. III. din S. Q. se mai găsește articolul foarte interesant al doctorului Martin Lange, *Von der Glaubwürdigkeit der neusten Pestberichte aus der Moldau und Walachei.*

Acest articol a fost tradus în extenso de Dl. Dr. Ilie Olteanu în teza sa (Vezi bibliografia).

Concluzii.

1. În fasciculele 1—2, vol. III. ale revistei Siebenbürgische Quartalschrift se găsesc două știri mărunte și trei articole mari de interes medico-istoric pentru Ardeal.

2. Știrea despre nobilitarea medicului român Ioan Piuariu Molnár și articolul lui Dr. Martin Lange despre ciuma în Muntenia și Moldova interesează în deosebi istoria medicinei românești.

Văzută și bună de imprimat:

Președintele tezei:
ss. Prof. Dr. D. Bologa

Decanul Facultății:
ss. Prof. Dr. D. Michail

Bibliografie.

1. *Siebenbürgische Quartalschrift*: Dritter Jahrgang. Sibiu, ed. Martin Hochmeister 1793, 369 pag. 8°.

2. *Eduard Gusbeth*: Zur Geschichte der Sanitätsverhältnisse in Kronstad. Braşov, ed. autorului, 1884, VIII.+340 pag. 8°.

3. *V. Bologa*: Vräji, babe și moaşe, azi și odinioară. Extras din Revista Sănătății vol. I, No. 5. Cluj 1921. 4 pag. 8°.

4. *Robert Koch*: Medicii sași din sec. XVIII-lea în orașele săsești de Ardealului. (Teză Cluj). Cluj, Tip. Ardealul, 1928. 36 pag. 8°.

5. *Santai Augustin*: Contribuțiuni la istoricul practicei și învățământului moșitului în Transilvania. (Teză Cluj). Cluj, Tip. Fraternitas, 1927. 32 pag. 8°.

6. *Joachim Rațiu*: Martini Lange recensio remediorum. (Teză Cluj). Cluj, Tip. Ardealul 1932. 34 pag. 8°.

7. *Ilie Olteanu*: Despre veracitatea majorității știrilor asupra ciumei din Moldova și Muntenia de Dr. Martin Lange (1792). (Teză Cluj). Tip. Ardealul 1932. 28 pag. 8°.

8. *Gavril Kusztoş*: Meșteșugul chirurgiei și al moșitului în sec. XVI—XVIII. în fosta Ungarie. (Teză Cluj). Cluj, Tip. Victoria 1935. 23 pag. 8°.